

פנינים

ופרפראות נבחרים לפרשת השבוע

"פרשת וירא"

עורך: הרב יוסף ברגר

לתגובות והנצחות – לשיעורים והרצאות: pninim16@gmail.com 054 - 8455798 - ניתן לקבל את העלון במייל.

דהנה בקבלת האורח נאמר "כבדהו וחשדהו" (דרך ארץ רבה ה'). והנה הטעם שצוה לקחת מים לרחוץ רגליהם מובא ברש"י שהשד שהם ערביים עובדי עבודה זרה.

וזה אשר לימד אברהם אבינו עליו השלום, שהחשד צריך להיות מעט ואילו לכבד צריכים מה שיותר. לכן ה"כבדהו" צוה שיהיה מרובה כג' פרים, המאה וחלב וכו', מה שאין כן ב"חשדהו" יקה נא מעט מים", כלומר, לחשוד צריכים רק מעט...

וסעדו לבכם (יה, ה)

בהיותו ילד כבן שבע שאל הרח"ק בעל ה"אמרי אמת" מגור ז"ע את אביו הרח"ק בעל ה"שפת אמת" ז"ע – דהנה על הפסוק "וסעדו לבכם אחר תעבורו" אומר רש"י: לבככם אין כתיב כאן אלא לבכם, מגיד שאין יצר הרע שולט במלאכים. והרי אברהם אבינו סבר שהם אנשים ולא מלאכים, ואם כן מדוע אמר לבכם?

והשיב לו אביו כי איש צדיק שומרים עליו ממועל שלא יוציא אף מילה בלתי נכונה ומן השמים מסייעים אותו שלא ישנה מן האמת...

ואילו בנו הרח"ק בעל ה"בית ישראל" מגור ז"ע המשיך ושאל: אם כן, איך לא הבין אברהם שהם מלאכים אהרי ששמו בפיו את המילה "לבכם" במקום "לבככם"?

אלא תירץ וענה: אברהם אבינו סבר שהם ערביים ולא מלאכים (ראה ברש"י-שם), ולכן אמר "לבכם", כי גם בערביים שולט רק יצר אחד – היצר הרע, אך האמת הייתה שהם היו מלאכים שגם בהם שולט רק יצר אחד – היצר הטוב, ולכן יוצא ששפיר אמר לבכם ולא לבככם, בין לפי מחשבתו, בין לפי האמת.

ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעבורו כי על כן עברתם על עבדכם (יה, ד)

הסביר הרח"ק בעל ה"שפע חיים" מצאנו ז"ע את דברי הכתוב על פי מעשה שהיה אצל זקנו הרח"ק בעל ה"דברי חיים" מצאנו ז"ע:

פעם אחת בא ה"דברי חיים" ז"ע לשבות בעיר הכירה בודאפעסט, ויצא הקול שבא צדיק הדור לעיר ובאו הרבה אנשים יראים ושלמים לשולחנה הטהור. ובתוך הבאים היו ג"כ שני אנשים ריקים שבאו בכדי ללעוג ולעשות צחוק וליצנות מהצדיק... וכאשר ראו שכל הקהל הולכים לקבל שיריים מהמאכל שאכל הצדיק, הלכו גם הם כדי לעשות צחוק מכך. אחד מהם זרקו על הארץ, ואילו השני אכל את השיריים בכזו ובחשוק.

הנה ראה זה פלא, כאשר חזר השני אל בית אביו, כל מאכל שהתחיל לאכול תיכף הקיאו, וכן חזר ונשנה בכל יום עד שנפל למשכב, והרופאים לא ידעו למצוא מה מקור מחלה זו, מכיון שזה להם פעם ראשונה שנתקלים בכעין זה. עד שחקרו אביו היכן היה ובאיזה מקום ביקר לפני שהתחיל מחלתו, ואז נזכר שמעת שהיה אצל הרח"ק מצאנו ואכל מהשיריים התחיל להקיא, לכן תיכף ומיד נכנסו אל הקודש פנימה ושאלו את הרבי מה עשה עם בנם שאין יכול לאכול עוד?

השיב להם הרבי שלא עשה כלום, רק מכיון שאכל מהשיריים אין הוא יכול יותר לאכול מאכלות אמורות, כי זה הוא כח השיריים דמי שאוכל ממנו שוב אין ביכולתו לקחת דבר איסור לפיו כי הוא תיכף מקיאו, ותוכלו לנסות ולראות שאמנם כך הם הדברים, שתלכו למשפחה כשירה ותקחו משם איזה דבר מאכל ואת זה הוא יוכל לאכול ללא שום תקלה ובעיה. וכן עשו, שביקשו משכנם שהיה איש ירא וחרד לדבר ה' ונתן להם מאכל כשר ונתנהו לו ואכלו ללא שום בעיה ומיהוש – ויהי לפלא! עד כאן סיפור המעשה הנפלא.

ועל דרך זה אמרתי לפרש מה שאמר אברהם אבינו "ואקחה פת לחם וסעדו

וירא אליו ה' באלני ממרא והוא יושב פתח האהל כהום היום (יה, א)

כתב רש"י ומקורו הו"ל (כבא מציעא פו): "כהום היום" הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה שלא להטריהו באורחים, לפי שראהו מצטער שלא היו אורחים באים אליו, הביא מלאכים עליו בדמות אנשים.

וצריך להבין, מדוע כשראה הקב"ה את אברהם אבינו מצטער שלא באים אורחים, הביא אליו מלאכים בדמות אנשים, הלא הקב"ה בידו לשנות עתים ולהחליף הזמנים אם כן היה יכול לבטל את החום וממילא יבואו אורחים.

אלא הסביר כ"ק מרן אדמו"ר ממשיקולין שליט"א על פי דברי הגמרא (ברכות ז.) "אמר ר' יוחנן משום ר' יוסי כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה לטובה, אפילו על תנאי לא חזר בו".

והנה, זה שהקב"ה הוציא חמה מנרתיקה, מטרתו היתה לטובת אברהם בכדי שלא יטריה באורחים כיום השלישי למילתו שאז הוא הלש מאוד. אמנם כשראה הקב"ה שאברהם מצטער מזה, הביא לו מלאכים בדמות אנשים, אבל הקב"ה לא רצה לחזור מדבר טוב שעשה, על אף שעכשיו יש לאברהם צער מזה שלא באים אליו אורחים, וכעת אין כבר סיבה שיימשך החום, אולם משום שאין הקב"ה חוזר בו מדבר שהיה טוב, על כן הצריך הקב"ה להביא אליו מלאכים בדמות אנשים בכדי להסיר צערו של אברהם.

יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העין (יה, ד)
תמוה, אברהם שהצטיין במידת הכנסת אורחים, לקח לאורחים ג' סאים קמה סולת ושחט להם ג' פרים וכו', מדוע קימץ דווקא במים וציווה לקחת רק "מעט מים"?

אלא אפשר לומר לפי מה שכתוב בשו"ע (או"ח ס' קפא) שנטילת מים אחרונים אין צריך שיעור ומספיק רק פעם אחת. והטעם משום שבאים לטהר הוזהמא של הידיים, טוב שלא להוסיף כח לסמ"א, ולכן נפסק להלכה "מים אחרונים אין נוטלין על גבי קרקע אלא בכלי, מפני רוח רעה ששורה עליהם".

והנה, רש"י מביא כאן על הפסוק "ורחצו רגליכם" – כסבור שהם ערבים שמשתהווים לאבק רגליהם והקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו. ולכן אולי אפשר לומר שמאותה סיבה שלא מרבים במים אחרונים כדי לא לתת כח גדול לסמ"א, כך גם הקפיד אברהם שלא להרבות במים הללו בכדי לא להרבות בכח העבודה זרה.

ואילו בספר "דרבי מוסר" להגאון הצדיק רבי יעקב ניימן ז"ע מובא הסבר על פי המסופר על הגה"ק רבי ישראל סלנטר ז"ע שבאכסניה שהתאכסן בה, הגישו לו מים לנטילת ידיים, ונטלם בצמצום רב. לתמיהת השואלים השיב, כי נזהר הוא מלהטריה את המשרתת, שעל פי רוב היא יתומה או אלמנה, ללכת לשאוב עוד מים, "אין ענין להיות צדיק על חשבון השני"...

ואפשר לומר שגם אברהם אבינו נהג כך, בכל שאר המאכלים שהשתדל לרוץ ולהביאם בעצמו, נתנם ברווח ולא בצמצום, לכבוד האורחים. לא כן המים, אותם הביא על ידי שליח, כדברי רש"י. לכן ביקש "יקח נא מעט מים", כי על חשבון השליח איננו רשאי להיות צדיק הרבה...

ובספר "מקור ברוך" להרה"ק מסערט ויזניץ ז"ע מובא טעם נפלא:

לככם אחר תעבורו כי על כן עברתם על עבדכם". כי לכאורה יש להבין מדוע אמר "ומעודו לככם" לשון יחיד ולא אמר "לכבכם" כי הרי יש לכל אדם שני לבבות כדכתיב בכל לבבך. ודברי רש"י ז"ל ידועים, מגיד שאין יצר הרע שולט במלאכים, אבל הרי הוא לא ידע מזה שהם מלאכי ה'?

אך לפי המעשה הנ"ל נבין היטב, שהשיריים של אברהם אבינו בודאי היו יכולים לפעול שלא יהיה להם רק יצר טוב, ולא ישלוט בהם יצה"ר, וזה מה שאמר להם אברהם אבינו: "ואקחה פת לחם" – שאם תאכלו אצלי לחם, אז "ומעודו לככם" – זה יפעול אות לטובה שלא יהיה לכם רק לב אחד לדעת את ה' ולא ישלוט בכם יצה"ר, ולא רק על לעת עתה אלא אף גם "אחר תעבורו", "כי על כן עברתם על עבדכם" – דהיינו שבשביל ענין עבודה זה לבד הייתם צריכים לבוא בצל קורתיו...

ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלותי היתה לי עדנה ואדוני זקן. ויאמר ה' אל אברהם למה זה צחק שרה האף אמנם אלד וכי היפלא מה' דבר וכי' (יה, יב-יד)

ותמיהה גדולה יש כאן, איך יתכן שהצדקת שרה אמנו היתה צוחקת בקרבה. והסביר הר"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע וכן מובא בשם הר"ק מרוזין זי"ע – הסבר מעניין מאד. דהנה נודע שכאשר הצדיק מברך לאיזה איש, צריך להשגיח שלא יעמוד שם בשעת הברכה אדם רע עין, שלא יזיקנו הם והלילה בעין הרע, ואפילו אם הברכה באה על ידי מלאך, גם כן צריכים להישמר מאדם רע, פן יעכב הם והלילה את הברכה, וזאת כשהברכה באה מאת הקב"ה בעצמו, ולא על ידי שליח, אזי אין שום בן אדם יכול להזיק.

והנה, כאן כשהמלאך בישר לאברהם, "והנה בן לשרה אשתך", נאמר "ושרה שומעת פתח האוהל והוא אחריו", ופירש ב"תרגום יונתן": "והוא אחריו וישמעאל קאי בתריה וציית מה דאמר מלאכא" – ישמעאל עמד מאחורי שרה והאזין למה שאמר המלאך...

ולפיכך היתה שרה אמנו יראה, כיון שישמעאל עומד מאחורי הפתח ושומע הבשורה מפי המלאך, פן ח"ו יתן עין הרע ולא תתקיים ההבטחה. על כן נאמר: "ותצחק שרה בקרבה", דהיינו, בקרבה היה זה צחוק של שמחה (כעין הצחוק של אברהם לעיל יו, יז), כי היתה מאמינה בלב שלם בדברי המלאך, אך "לאמר" – לומר בקול היתה אומרת: "אחרי בלותי היתה לי עדנה ואדוני זקן". כך שיהא נראה לישמעאל שאינה מאמינה בדבר, ולא ישלוט עין הרע.

אך הקב"ה בא אל אברהם ואמר לו: "למה זה צחק שרה"? שלא היה לה לחוש כלל, מעיני הרע של ישמעאל, כי אלולי היתה הבשורה רק מפי המלאך יש מקום לחוש, אבל זו הבשורה כבר בישר הקב"ה בכבודו ובעצמו בכרית בין התורים, שנאמר (טו, ד) "והנה דבר ה' אליו לאמר כי לא ירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך" וכו', וממילא לא יוכל שום אדם רע להזיק ולעכב הברכה, וזה שאמר, "היפלא מה' דבר", כיון שהקב"ה בעצמו הבטיח על כך...

וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה (יה, יז)

הגמרא בעירובין (כ"ו ע"ב) אומרת שבמאכלים שאין להם שם מוזן כמו מים ומלח, אין מערבין בהם. ובירושלמי (ערובין פ"ג ה"א) מובאים ב' מעמים מדוע מים ומלח לא נחשבים מוזן. ר' ייסא אומר: 'לפי שאין הגוף ניזון מהם' ור' לוי אומר: 'לפי שהן מין קללה'. מה הכוונה שהם מין קללה? המים, מכיוון שעל ידם בא המכול והמלח משום שכתוב 'גפרית ומלח שריפה כל ארצה וכו' כמהפכת סדום ועמורה'. (דברים כ"ט כ"ב).

הגה"ק רבי אביש מפרנקפורט זי"ע ביאר על פי זה את הפסוק: "וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה". דהנה בגמרא (יומא כ"ח ע"ב) מובא שאברהם אבינו ע"ה קיים את כל התורה כולה ואפילו עירובי תחומין (על פי גירסת הגר"א. בגמרא שלפנינו: עירובי תבשילין) שנאמר: "עקב אשר שמע אברהם בקול". ולפי גמרתינו יוצא שלפני הפיכת סדום לא היה המלח סימן קללה והיה אפשר לערב בו. לכן היה צריך הקב"ה להודיע לאברהם שהוא הופך את סדום לגפרית ומלח ומעתה לא יוכל לערב במלח זהו: "המכסה אני מאברהם את אשר אני עושה".

ויען אברהם וכו' אולי יחסרון המישים הצדיקים חמשה התשחית בחמשה את כל העיר, ויאמר לא אשחית אם אמצא שם ארבעים וחמשה (יה, כד)

הר"ק בעל "אמרי היים" מוידוין זי"ע אמר כאן הסבר אופייני ומיוחד לו: "המשה" איתיות "שמחה", אברהם אבינו עליו השלום שאל את הקב"ה, אם יהיו המישים צדיקים בעיר, אלא שתחסר להם מידת השמחה, התשחית? על כך השיב לו הקב"ה, על "שמחה" אינני מוותר, גם אם יהיו שם ארבעים צדיקים לא אשחית, אבל בתנאי שיהיו בהם "חמשה" שתהיה בהם מידת השמחה...

וכבר ידועה אמרתו המפורסמת של הר"ק מקרלין זי"ע שעצבות אינה

עבירה, אך מה שעצבות מסוגלת להביא על האדם, שום עבירה אינה מסוגלת...

כן החיפך, שמחה אינה מצוה, אך מה ששמחה מסוגלת להביא על האדם שום מצוה אינה מסוגלת...

כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים שפת הים וירש זרעך את שער אויביו (כב, יז)

וצריך להבין, מה הקשר בין ברכת "ושמתי את זרעך כחול אשר על שפת הים" לברכת "וירש זרעך את שער אויביו"?

ביאור נפלא שמעתי מאת כ"ק מרן אדמו"ר ממישקולץ שליט"א, על פי דברי המדרש (ויקרא רבה כו, ב) כי בדורו של אהאב, אף על פי שכולן היו עובדי עבודה זרה, היו יוצאין למלחמה ומנצחים, מפני שהיה אהדות ביניהם ולא דיברו לשון הרע. לעומת זאת, בדורו של שאול, אף על פי שהיה בהם תורה, היו יוצאים למלחמה והיו נופלים לפני אויביהם, מפני שהיה בהם מהלוקת ולשון הרע.

הרי שבכוונתו של שלום מנצחים את המלחמה.

והנה, כברכה שנירך הקב"ה את אברהם אבינו "כחול אשר על שפת הים", לכאורה, למה ברך הקב"ה דווקא "כחול אשר על שפת הים" ולא "כחול אשר במדבר"? אלא מכיוון שהול המדבר, כשנושבת הרוח היא מפזרת את כל גרגרי החול לכל עבר, לעומת זאת החול אשר על שפת הים, היות שגרגריו דבוקים זה בזה, שום רוח ומים שבעולם לא יכולים להזיזם ממקומם, אלא אדרבה החול הנפך להומת מנון, לכך ישראל נמשלו דווקא לחול אשר על שפת הים, משום כשהם אוחזים ודבוקים אחד בשני, שום רוח רעה ושום גורם בעולם אשר יהיה, לא יכולים להזיזם ולהרע להם.

וזהו הקשר בין ברכת "כחול אשר על שפת הים", הרומזת לאהדות כנ"ל, לברכת "וירש זרעך את שער אויביו", לומר לנו, שרק ע"י האהדות, יוכלו ישראל לנצח את אויביהם, ולכן הוסמכו שני הברכות יחדיו.

עקידת יצחק.

ביאור נפלא שהוא בעצם מליצה נפלאה בפי עם ישראל בכל ימות השנה הסביר הר"ק רבי ישכר דב מבעלזא זי"ע על מה שאנו אומרים מידי יום בתפילתנו לאחר פרשת העקידה: "רבונו של עולם, כמו שכבש אברהם אבינו את רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם, כן יכבשו רחמך את כעסך מעלינו ויגולו רחמך על מדותיך וכו'". ודקדק, מה שייך לבקש "כמו שכבש אברהם אבינו את רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם, כן יכבשו רחמך את כעסך מעלינו", וכי אפשר לדמות מדת רחמנותו של הבורא כל עולמים למדותיו של בשר ודם?

אלא ההסבר הוא: דהנה מצינו בגמרא (סנהדרין פט) ובמדרש (בראשית רבה נו, ד. תנחומא וירא כב) שבשעה שהלך אברהם אבינו אל העקידה עמד השמן לנגדו בכל מיני נסיונות ותחבולות, בכדי למנועו מלקיים רצון בוראו לעקוד את יצחק בנו, כיון שראה שאינו שומע לו, אמר לו: "אני רוצה לגלות לך שגונב לי הדבר וכך שמעתי מאחורי הפרגוד: השה לעולה ואין יצחק לעולה!" כלומר, כי מה שהקב"ה אמר לך "והעלהו שם לעולה" לא היתה הכוונה לשחטו אלא רק להעלותו על המזבה, ולבסוף ישחטו את השה. ועל כך השיב אברהם אבינו, שגם אם האמת כדברך, איני מקבלה ממך, שכך עונשו של בדאי (רמאי) שאפילו כשאומר אמת אין שומעין לו.

וזהו א"כ הכוונה בתפילתנו: "רבונו של עולם, כמו שכבש אברהם אבינו את רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם", והיינו שלא רצה לשמוע בקול השטן, אף שאמר דברים הנראים אמת, מאחר שבאו מפי השטן, "כן יכבשו רחמך את כעסך מעלינו", וכאשר יקמרג השטן על בני ישראל בטענות שיש בהם ממש, אל תשמע דבריו כלל, שכך עונשו של בדאי, שאפילו אומר אמת אין שומעין לו...

ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים וכו' ויאמר אל תשלח ירך אל הנער ואל תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה ולא השכבת את בנך את הירך ממני (כב, יב)

שאל הגר"א מוילנא זי"ע – ויש לדקדק בתיבת "ממני", וכי חס ושלום למלאך הקריב אברהם? אלא התורה מלמדת כאן את האדם שידע מה הוא פועל בכל עשיית מצוה ופעולה טובה: דהנה ידוע שמכל עשייה של מצוה נברא מלאך, ולפי גודל האהבה, הזריזות, היראה, הכוונה בעת עשיית המצוה כך היא מדרגתו של המלאך הנברא מן המצוה הזאת. והנה כאן המלאך הזה אשר בא אל אברהם היה אותו המלאך שנברא על ידי מצות העקידה.

וזה שאמר המלאך "עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה ולא השכבת את בנך ממני", היינו, על ידי מדרגתי הגדולה אני רואה את גודל מעלתך ביראת ה' ו"ממני" אני יודע זאת...

הדפסת והפצת הגליון מוקדש

לרפואת הרה"ח משה צבי בן רבקה בלומה הי"ו
זכות זיכוי הרבים תעמוד לו לרפואה שלימה מתוך
בריות גופא ונהורא מעליא בתוך שאר חולי ישראל!